

Một nhà khoa học nữ, Việt kiều ở Mỹ trong bức thư gửi về cho người bạn gái đã nói lên nỗi mong ước duy nhất của mình khi trở về Việt Nam là để được đi chợ. Cũng dễ hiểu thôi, chị đã ngán ngẩm sự máy móc hoá của các siêu thị trong nền thương mại hiện đại. Người ta cứ việc đi nhặt hàng, đến cửa sẽ có người đưa biên lai tính tiền, hay cứ nhét tấm séc vào máy sẽ có robot đưa hàng, hàng chế biến sẵn không có tiếng trả lời, tất cả diễn ra trong khô khan, lặng im, vô cảm.

Còn khi đi chợ ở Việt Nam, tất nhiên sẽ khác nhiều. Ở chợ bạn sẽ đắm mình trong cảnh chen chúc, đông đúc và có thêm một chút gì đó lộn xộn, ồn ào, thiếu sạch sẽ nhưng vui và ấm áp. Tay nắm tay, vai chạm vai, mắt nhìn nhau được hồi hạn, mời chào như người nhà... được nghe những mùi vị thơm thảo của xứ sở quê hương lan toả khắp không gian. Tai nghe đầy ắp tiếng Việt, thứ tiếng nói cứ trầm bổng như hát. Mắt nhìn no nê trước những sắc màu tươi tắn của cây trái, sản vật, hàng hoá...

Còn mỗi chén vì lòng vòng dạo chợ ư? Có thể nghỉ ngơi với ly nước giải khát trên tay. Hay đôi một chút, chiếc ghế băng gỗ mộc mạc sẽ chờ bạn sẵn đây với vài món ăn nóng hổi, tùy thích như dự một party tốc hành.

Thật khó có thể biết được chính xác ở Việt Nam có bao nhiêu cái chợ, và có bao nhiêu loại chợ búa khác nhau. Ở thành phố chợ đông đến tận khuya. Ở đồng bằng, chợ miền quê, chợ duyên hải có khi là một buổi mua bán ngắn ngủi vào bình minh hay chiều tối thường gọi là "chợ mai" hay "chợ chiều". Rồi chợ "phiên" miền núi lâu lâu mới họp một lần. Người địa phương chờ được đi chợ như đi lễ hội. Ở đó, kiểu thương mại bằng cách trao đổi hàng hoá như từ thời cổ đại vẫn còn sót lại như biểu tượng cho vẻ đẹp "mua bán" nguyên sơ của ngày thơ ấu nhân loại...

Khó có thể nói hết những cảm xúc tươi nguyên khi đi chợ Việt ở các vùng đất khác nhau. Tôi đã từng đi chợ miền biển, những con cá còn quẫy trong những chiếc thùng bằng nan tre đan rất khéo léo. Con tôm, con cua ngo ngoáy, những con sứa óng ánh sắc cầu vồng vừa từ biệt biển khơi phập phồng trong rổ... Chợ miền quê là những trái dừa còn "chôm tóc"; là rau răm, riềng, sả, tỏi, hành và rau thơm các loại, nồng cay mùi vị khó quên; là lúa gạo, sắn khoai lam lũ nhọc nhằn... Tôi cũng đã từng đặt chân lên chợ miền núi, trung du, nơi có những túi thổ cẩm, chéo dù, khăn voan rực rỡ, những chiếc sọt mây bóng bẩy tãi hoa, những da gấu, nhung nai, da trăn, mật ong, xa nhân, những cây kim hạt muối quý báu từ miền xuôi mang lên, tình nghĩa... Rồi chợ miền Tây Nam bộ, tập nập xuống ghe, chợ trên sông bông bênh cánh võng với cây trái, lúa gạo, tôm cá miệt vườn của một vùng kênh rạch phù xa miền Nam đầy sắc thái lạ lùng...

Vâng, đi chợ, có khi bạn sẽ được nghe cả tiếng đàn bầu, đàn nhị, được nghe những câu truyện lục bát của cụ Chiểu, Nguyễn Du... lẫn các nghệ sĩ dân gian... Rồi những cuộc biểu diễn võ và như người Di-gan xứ Việt với những bài võ, trò xiếc, tấu hài... Biết đâu ở đây, một phương thuốc đặc hiệu cổ truyền sẽ giúp bạn khỏi bệnh như các "nhà tiên tri" ấy đã nói..!

Mỗi vùng đất có một cái chợ riêng cho mình và lưu giữ độc quyền một giá trị.

Chợ Xuân ở Hà Nội và chợ Bến Thành ở Sài Gòn, chợ Hàn ở Nẵng, chợ Buôn Mê ở Tây Nguyên; chợ Sa Pa ở Tây Bắc; chợ ở Nha Trang; chợ Ba ở Huế...cứ như thế "kẻ tám lạng người nửa cân", không đi, không đến, không bao giờ hiểu được.

Một người nước ngoài làm công tác văn hoá nhiều lần đến Việt Nam đã nói rất hay về "chợ Việt": là thương trường bán lộ thiên kỳ diệu, như sự bùng nổ của sắc màu, âm thanh, hương vị của thiên nhiên,

con người và xứ sở. Quả thật đi chợ Việt, cũng là lúc con người ta chìm đắm trong một biểu cảm của một sắc thái Việt, một thứ văn hoá sống động chứa chất đầy một tính duy cảm.